

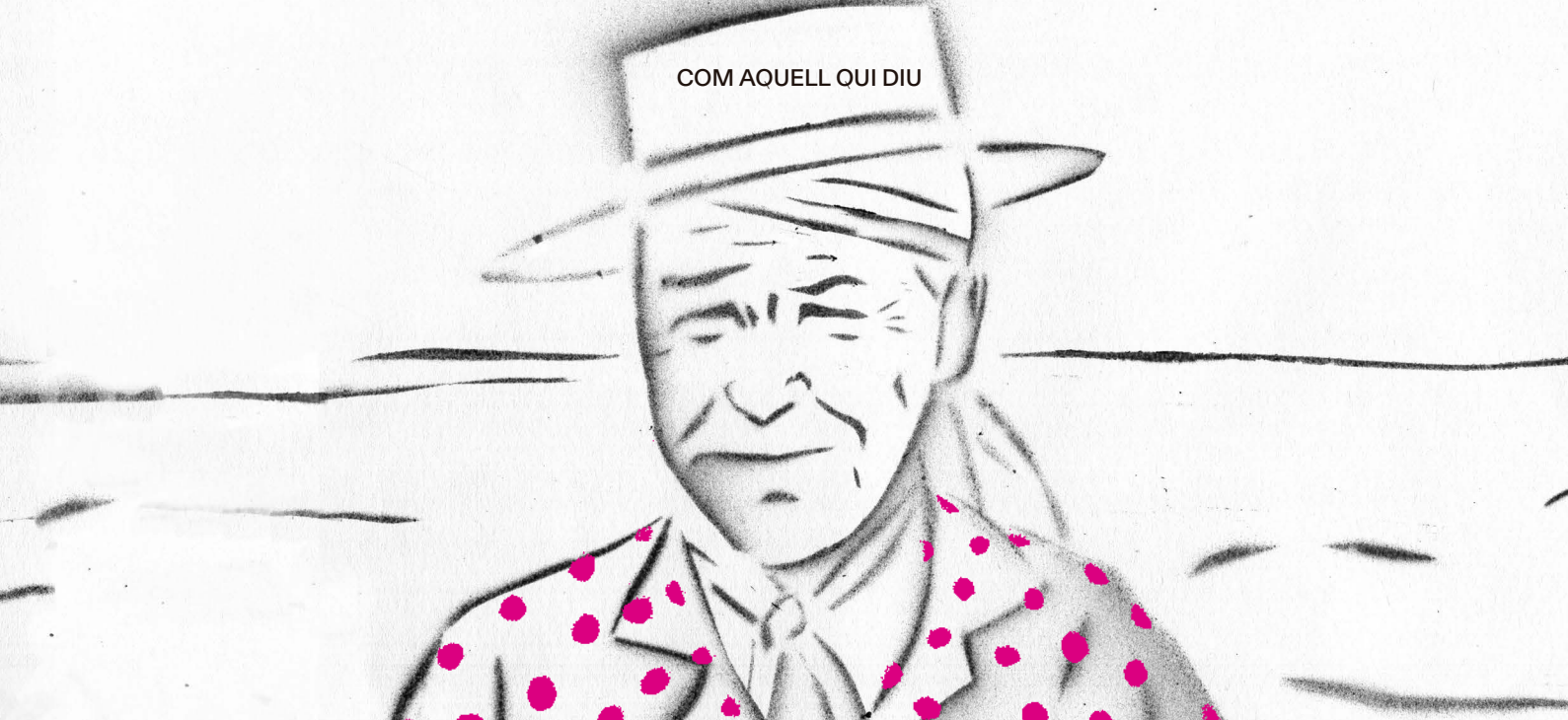
TRES ARRILATS ABANS DE JOSEP PLA

Un text d' ENRIC GOMÀ
Il·lustració de JORDI AVIÀ

Corre la idea que Josep Pla és el primer escriptor que va escriure l'adjectiu *arrilat*. Així ho exposa Narcís Garolera a «Dos termes privatius de Josep Pla», ara dins de *Qüestions de llengua* (Pagès Editors, 2024), tot i que l'estudi prové del segon tom de la *Miscel·lània Lídia Pons* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003). Gràcies a Garolera sabem que Coromines va deixar anotat: «arrilat (J. Pla).» El col·laborador coroministic Joan Ferrer va escriure: «Era una indicació que recordava que [...] calia estudiar aquest mot que no apareix documentat en cap diccionari.» No hi va ser a temps.

Arrilat vol dir 'tronat, atrotinat, deteriorat'. Pla l'escriu tot sovint. El 1962 Moll li pregunta per carta per aquest adjectiu i Pla respon: «Arrilat – No l'he vista gaire escrita, però la gent de la meva generació l'ha usada molt, en el llenguatge parlat. Suposo que és un barcelonisme que s'ha escampat. És una paraula despectiva, destinada a senyalar una irrisorietat, no solament quan la irrisorietat neix d'un excés de pretensió, sinó quan neix de la inanitat real. Un pobre no és un arrilat, però un pobre amb pretensions contràries o més pobre del normal és un arrilat. Un objecte grotesc, o amb ínfulas, o passat de moda, és un objecte arrilat. El surrealisme literari conté un inventari d'objectes arrilats. No sé pas d'on prové el mot, però és vivíssim i quan l'escrivim o pronunciem, la gent l'entén i l'accepta amb tota naturalitat. Us he dit que és un barcelonisme, però no us ho podria pas demostrar. En la hipòtesi de que ho sigui, és més comprensible que altres barcelonismes típics: un "xava", un "manta" (gandul), etc. Ja comprendreu que si fos una paraula rara o sàvia no l'hagués utilitzada, per evitar la il·legibilitat...»

El primer cop que Pla l'escriu és a *Viatge a Catalunya*, del 1934: «Aquesta anècdota demostra que l'excés de viure posà un dia els de Sant

Feliu en una situació ingènua i una mica arrilada.» Però, de fet, no és la primera vegada que algú l'escriu, ja que n'he trobat tres casos anteriors. Una vegada em van explicar que a la BBC emetien un programa en què el presentador investigava de cap a cap del Regne Unit per descobrir ocurrencies d'una paraula anteriors a la considerada la primera aparició escrita. Seria el meu programa preferit els dissabtes a la nit.

Arrilat apareix a *El casament d'en Tarregada* de Juli Vallmitjana, del 1913. «Quin xisto més arrilat!». No és casualitat que el digui un gitano, en Tarregada, perquè el *Vocabulari de l'argot de la delinqüència* de Joan Vinyoles (Millà, 1978) ens aclareix que *arrilat* és 'cagat' i *arrilar-se* és 'acovardir-se' i que la seva arrel és el caló *ril*, que en català és *pet*. *Arrilar-se* en un origen hauria sigut 'petar-se' i tothom sap què és un pet amb cua.

El 1918, a la comèdia *Els germans Ferrerons*, Pere Cavallé escriu: «Hereu, si fas cas de les dones, ja estàs lluit de debò: la que no és histèrica és *arrilada*» (en cursiva). Demano perdó de genolls per aquesta citació repugnantment masclista, però la lexicografia exigeix grans sacrificis.

Per rematar-ho, el 1925, a la revista «Pakitu» —successora de «Papitu» durant la dictadura de Primo de Rivera, menys polititzada i sicalíptica (deformació prodigiosa de l'adjectiu 'apocalíptic' en un sentit eròtic o picantó)—, hi llegim: «Una meretriu arrilada que té més anys que un lloro.»

Sospito que arran del seu caràcter llord i gitanesc, *arrilat* es considerava de mal gust. Ho diuen els gitans, surt en una revista estripada i en una comèdia de pela amb deu. Per sort, Pla no va tenir tantes manies. Per això encara el llegim.